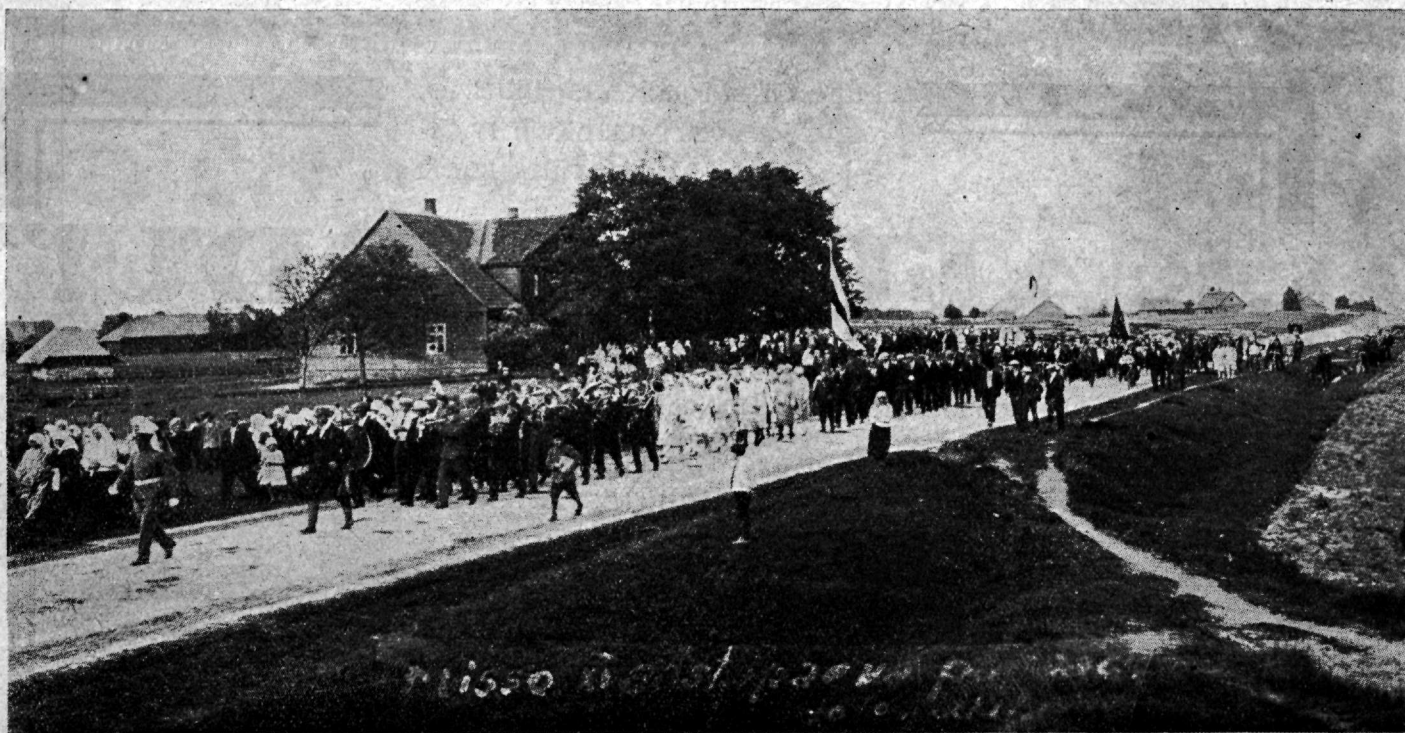

KAITSE KODU!

27. sept. 1930

NR. 39

Hind 20 senti

Tänases numbris:

- Kaanepilt:* — Rongkäik tundmatu sõduri hauale Missos.
— Neli pan-eurooplast õngitseb Euroopat.
— Noorsoo sõjaline ettevalmistus Prantsusmaal.
— Saksamaal oodatakse riigipööret.
M. Morrison — Jää jumalaga, kodumaal
— Argentiina revolutsiooni keerises.
R. C. — Caskesportlikke uudiseid kogu maailmast.
H. V. — Kefaline kasvatus Järva malevas.
— K.-l. Hiiu malevkonna suurpäev.
— Male.

Mitte üksi iga kaitseliitlane,
vaid iga rahvuslikult mõt-
leja Eesti kodanik loeb

„KAITSE KODU!”

Ei tohi unustada, et „**Kaitse Kodu!**” on oma lühikese ea peale vaatamata loetavaim ja odavaim ajakiri Eestis.

„**Kaitse Kodu!**” ilmub iga nädal vähemalt 24-leheküljelises kaustas ja maksab tellides aastas kõigest 6 krooni, s. o. 11½ senti number.

Iga kaitseliitlane, iga kodanik, kes pole veel tellinud „**Kaitse Kodu!**”, tehku seda kohe. Tellimisi võtavad vastu kaitseliidu üksuste pealikud, raamatukauplused ja postkontorid üle maa. Proovinumbriid saadab talitus esimese nõudmise peale välja tasuta.

**ÜKSIK
NUMBER
20 SENTI**

**ILMUB
1-KORD
NÄDALAS**

6-AASTA K'AIK N: 39
KAITSE KODU!

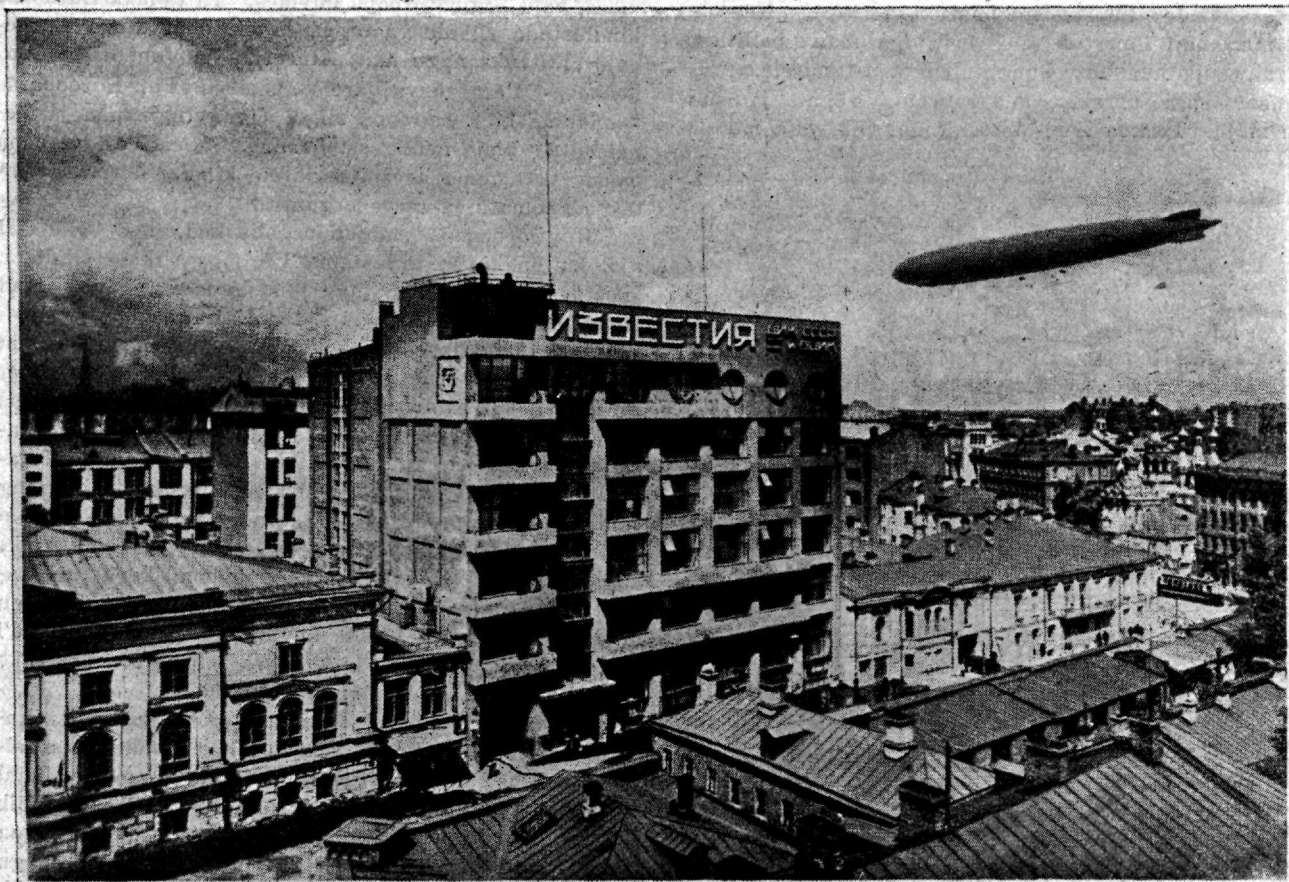
S-ELASTIKOV

TOIMETUS JA TALITUS: Tallinnas, Kaarli tän. 8, kaitseliidu staabis. Tel. 8-29. Toimetuse kõnetunnid igal äripäeval kella 10–12 e. l. Kaastõõ arvatakse tasu alla ainult siis, kui sellele tasunõudmine peale kirjutatud. Tarvitamata ja tagasisaatmiseks markimata käsi- kirju alal ei hoita.

27. SEPTEMBER 1930

Väljaandja: **KAITSELIIDU PEASTAAP.**
Vastutav toimetaja: kol.-ltm. **J. MAIDE.**
Tegev toimetaja: **L. SÕERD.**

TELLIMISHIND: aastas 6 krooni, poolaastas 3 kr., veerandaastas 1 kroon 50 senti, kuus 50 senti. **KUULUTUSTE HINNAD:** 1 lehekülj teksti ees Kr. 50, tekstis ja tagumise kaane välisküljel Kr. 80, teksti järel Kr. 40 ja kaante sisekülgedel Kr. 60. — Vähemad kuulutused proportsionaalselt odavamad.

„Graf Zeppelin“, kes külastas neil päevil Tallinna, Moskva kohal.

NELI PAN-EUROOPLAST ÕNGITSEB EUROOPAT

COUDENHOVE-CALERGI. BRIAND. MUSSOLINI. RIEDL
KELLE IDEE VÕIDAB?

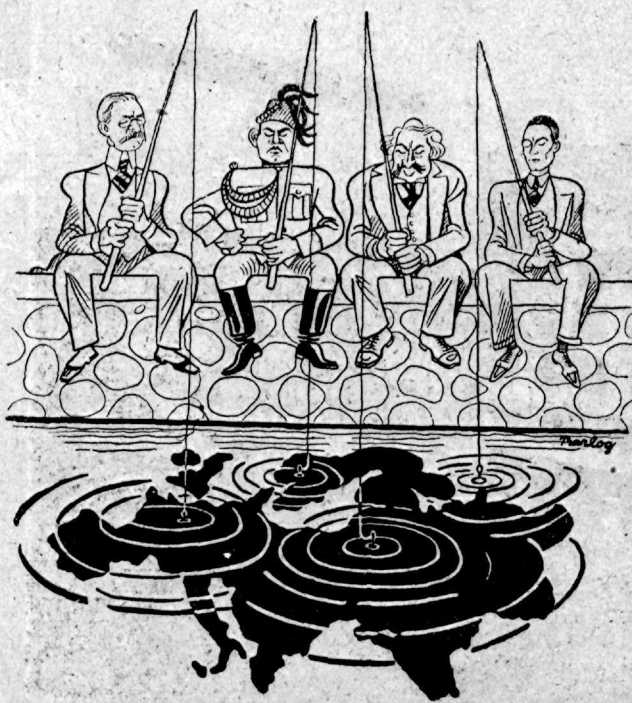
KAVATSUSI MEIE MAAILMAJAO ÜMBERKUJUNDAMISEKS

Nüüdisaja suured poliitikud ja majandusmehed ei arvesta oma kavades ja kavatsustes mitte enam üksikute maade ja riikidega, vaid kohe tervete maailmajagudega. See ei tõesta mitte seevõrd nende erilist geniaalsust, vaid seda, et nad suunivad oma mõttekäike ajaloolise arenemise suunas. Rahvad ja rahvastepereid elavad, vähemalt esialul, alles ikka veel omavahelises võistluses. Kui aga juba keegi enam sõdades ei võida, vaid kõik väljuvad sellest ainult nõrgestatutena, kui ainult veel sõjas erapooletuks jäänud rahvad hangivad sõjast kasu, nagu seda kõige paremini tõestab maailmasõda oma tagajärgedega, siis on rahvad ja riigid sunnitud end ühendama, üksteisega liituma, et mitte muuta mõne teise maailmajao tõusva rahva orjeks. Sarnases liidus ei lakka püsima maade piirid ning rahvuslikud iseäraldused, vaid iga riik jääb kõigis sisetistes asjades täiesti rippumatuks teistest. Käesoleval momendil ilmestub alles eriti iga maa poliitiline ja rahvuslik auahnus, kuna tuleb otsustamisele, mis suguse riigi pärast on suurem võim ja suurem mõju. Enamasti ei ole see mõni riik, vaid riikide-

rühm, mis pärast ka teatud võimugruppimised omandavad erilise tähtsuse. See on see olukord, milles asub praegusel hetkel Euroopa.

Pärast Versailles'i rahulepingu sõlmimist taipas Austria krahv Coudenhove-Calergi õige peagi Euroopa olukorra, juba ajal, mil Euroopa riigimehed alles olid ametis oma riiki puutuvate asjade ja maailmasõja likvideerimisega. Coudenhove-Calergi töötas oma Pan-Euroopa kava välja, matkas Euroopas ühe mõjuvõimsa riigimehe juurest teise juure ning püüdis neid võita oma ideele. Tema propagandat toetasid õige mõjukalt üldist laadi paleused, nagu rahvastelepimine ja rahvasterahu, mis võitsid ikka rohkem pinda rahvaste hulgas. Coudenhove-Calergi ei ole riigimees, vaid eraisik, kes koostab kaugele ettenägilisi poliitilisi kavasisid. Ta ei tegutse mõne üksiku Euroopa riigi huvides, vaid kogu Euroopa huvides. Ta tahaks Euroopat kindlustada riikide vastu, kes võiksid muutuda Euroopale ohtlikuks nagu näit. Ameerika ja Venemaa. Coudenhove-Calergi kava järele peaksid Pan-Euroopasse koonduma kõik Euroopa riigid (ilma Inglismaa ja Venemaata) ühes nende asumaadega. See Pan-Euroopa moodustaks tema arvamise järele kindla, ühtlase, teistest olenematu ja terve organismi.

Riigimehed ja majanduspoliitikud, kes viimasel ajal ka hakkavad arvestama Euroopa riikide liiduga, koostavad muidugi sootuks teistsuguseid kavu. Neil omab esikoha küsimus, mis kujul suhtuksid ning mis suguses vastastikusel vahekorras asuksid siis üksikud Euroopa riigid üksteisega. Prantsuse välisminister Briand, kes esimese riigimehena esines Pan-Euroopa loomise ettepanekuga, tahaks Euroopat lõplikult kindlustada sellasena, kui ta oli kujunenud Versailles'i rahulepingu alusel, samade piiridega üksikriigile ning sama võimugruppimisega. Seevastu astus kohe Mussolini välja uue plaaniga, millel oli vaid ainukeseks sihiks segada Briand'i Euroopa uniooni kava teostamist. Mussolini sihiks on Versailles'i rahulepingu muutmine vastavalt Itaalia huvidele. Ta püüab Briand'i Pan-Euroopa lõhkuda, köites rea Ida-Euroopa riike (Austria, Ungari) Itaaliaga. Briand ajab oma Pan-Euroopaga täiel määral Prantsuse poliitikat — ta kasutab praegust olukorda Euroopas, et kindlustada selles Prantsuse mõju. Mussolini juhib samal pinnal Itaalia poliitilist aktsiooni Prantsusmaa vastu. Võib oletada, et ka teiste maade riigimehed esinevad oma Pan-Euroopa kavadega. Rahvamajanduslased, nagu Austria professor ja endine saadik Berliinis Riedl, näevad riikide liidu loomise teed majanduse- ja tolli-

Vasakult paremale: RIEDL, MUSSOLINI, BRIAND, COUDENHOVE-CALERGI.

liidu loomises ning esinevad sellekohaste ettepanekutega. Nende kava järele tuleks see tolliliit luua esialgu üksikute maade (Prantsusmaa, Saksamaa, Austria ja Cehhoslovakkia) vahel. Teised Euroopa riigid oleksid siis liidu majandusliku ülevõimu tõttu sunnitud tahes-tahtmata sellega ühinema. Igatahes on neil meestel kujunevast lõpptulemusest sootuks teine ettekujutus. Võib-olla on käesoleval momendil ka juba

kõigi maade poliitiliste parteide juhtidel valmis iseoma Euroopa-kavad, või vähemasti nende kavatsuste segamise kavad. Ning kes teab, mis alles kõigil neil on Euroopaga kavatsuses, kellel pole võimalik avalikult võtta sõna!

Mis kõigist neist kavatsusist saab, — seda näitab tulevik. Kuid tungiv ja kibe vajadus sunnib kõiki meid, eurooplasi, neid arendama edasi.

Noorsoo sõjaväeline ettevalmistus Prantsusmaal

Juba enne maailmasõda kaaluti Prantsuse juhtivate ringkondades noorsoo sõjaväelise ettevalmistuse küsimust. Põhjusti oli selleks palju:

Kõigepealt pani mõtlema alaline

rahvaarvu vähenemine,

mis hakkas tekitama raskusi iga-aastaselt noorsõdurite arvu komplekteerimisel. Juba ligi 80 aasta kestes kahaneb teatavasti sündimiste arv Prantsusmaal alatasa. Kuna näit. aastail 1876. kuni 1900. sündimiste arv kahanes 967.000-delt 860.000-deni ning aastail 1900. kuni 1907. — 860.000-delt 747.000-deni aastas, seega 30-ne aasta jooksul kahanes ümmarguselt 220.000 võrra aastas, ületas näit. 1919. aastal suremiste arv sündimiste oma ümmarguselt 200.000 võrra.

Teiseks oli märgatav ka rahva

tervisliku seisukorra halvenemine.

Näit. tuli 1920. a. I poolaasta noorsõdurite võtmisel arstlikul ülevaatusel 7000 meest tunnistada väeteenistuseks kõlbmatuks.

Lõpuks nõudis ka maa raske majanduslik ja sotsiaalne olukord tungivalt

väeteenistusaja lühendamist,

mistõttu muidugi väljaõppe moodsa relvastamise mitmekesisuse juures tublisti pidi kannatama.

Kõigi nende raskuste võitmiseks otsis Prantsusmaa teid, kuidas saavutada rahva jõu suuremaviisilist kasutamist väeteenistuseks. Üheks parimaks abinõuks selle sihi kättevõitmisel näis olevat

noorsoo sõjaväeline ettevalmistus.

Varsti pärast maailmasõja lõppu usaldati noorsoo sõjaväelise ettevalmistuse eest hoolitsemine juba kindralstaabi kätte. Kuna selle ajani see ettevalmistus oli jäetud eraseltside ja -ühingute mureks, korraldati ta nüüd

seadusandlikul teel.

Mainitud seaduse põhimõtteks on:

Rahva kaitsevõimet tuleb tõsta.

Noorsoo mõjutamise teel juba varajasemast lapsepõlvest alates tuleb tas äratada armastus sõduriele vastu ning kehalise ja sõjateadusliku väljaõppe teel enne tegelikku teenistusaega sõjaväes peab loodama võimalus viimast vähendada ilma suurema kahjuta väljaõppe tasapinnale.

Viimaks peab see seadus looma kindlustuse, et juhtuva sõja puhul kaotuste läbi tekkivaid mulke ja mõresid meeskonnas võib täita kiiresti juhtide ja meeskondadega juba teatud ettevalmistuse osaliseks saanud noormeeste hulgast.

Mainitud seadus näeb ette:

1. Kehalise väljaõppe (l'éducation physique) ja
2. ettevalmistuse sõjaväeteenistuseks (la préparation au service militaire).

Kehaline väljaõpe

algab igale prantlasele (olgu see poeg- või tütarlaps) 6-da eluaasta möödumisel.

See leiab aset:

1. perekonnas lastele, kes õpivad kodusel teel;

2. koolides (rahva-, kesk-, riiklikes või era-, kõigis kutselisis õppeasutis, näit. kaubandus-, põllutöö-, tööstuskoolides);

3. sellekohastes seltsides ja ühinguis;

4. üliõpilasorganisatsioonides;

5. eriteaduslike juhtide ja õpetajate poolt juhita-vail väljaõppe kursustel.

Õppejõududena kasutatakse rahvakooliõpetajaid ja -õpetajannasid, kesk- ja kutsekooliõpetajaid, kes pärast vastavate katsete sooritamist on omandanud õiguse õpetamiseks kehalise kasvatusel alal.

Väljaõppe sünnib igalpool ühtlaselt sellekohaste õppekavade alusel ning vastavate ministriumide järelevalvel, kellele alluvad vastavad õppeasutised. Järelevalve pkt. 3. ja 5. mainitud ühinguis ja kursustel kuulub sõjaministriumile.

Õppekavade koostamiseks, kõigi nii sise- kui ka välismaail ilmuvate kehalise kasvatusel alasse puutuvate materjalide ärakasutamiseks jne. on loodud eriline „conseil supérieur de l'éducation physique“.

Et igal ajal oleks võimalik tõestada osavõttu kehalisest väljaõppest, on iga lapse jaoks sisse seatud eriline

kontrollraamat,

millesse koolide, ühingute jne. poolt märgitakse osavõtt kehalisest väljaõppest, resp. ka sel alal sooritatud katsetest. Seda raamatut peetakse järjekindlalt ning ta esitamine noorsõdurite vastuvõtte komisjonile on kohustuslik kõigile, kes toimivad kehalise väljaõppe alal. Teda peetakse edasi ka sundaja teenimise ajal ning ta antakse teenistusest lahkuvale sõdurile uuesti kätte.

Ettevalmistus sõjaväeteenistuseks

on nagu kehalise treeningu järguks. See algab 16. eluaasta möödumisel ning kestab kuni väeteenistusse astumiseni. Ta ülesandeks on süstida noormehesse arusaamist sõjalistes küsimustes, äratada ta huvi sõjameheliku oleku vastu ning valmistada teda kehaliselt ette sõjaväeliseks väljaõppeks.

Ettevalmistus sõjaväeteenistuseks teostub kolmes grupis:

SAKSAMAAL OODATA RIIGIPÕÖRET?

RAHVUSSOTSIALISTIDE SUUR EDUKAIK

Adolf Hitler.

Saksa rahvussotsialistide suur võit mõeldud riigipöörde valimistel, kus nad kõigile ootamata tõusid suurimaks erakonnaks parlamendis (500 kohast 150 kohta), tõendab veel kord, et reaktsiooniline liikumine Saksamaal omab õige tugeva pinna. Rahvussotsialistide võidule pääsimine on Saksa ajakirjandusele annud põhjust närvitada ja karta riigipöörde ettevalmistusi. Tuntud äärmiste reaktsionääradena, on rahvussotsialistid tugevnenemise tagajärjel hakanud korraldama oma salku, viies muuseas ka oma liikumise peastaabi Münchenist Berliini. Lehtede teatel on paljud Reichswehri ohvitserid kaitsevääeteenistusest välja astunud ja läinud üle rahvussotsialistide leeri. Nende eesmärk on seaduslikkude abinõudega võimu endi kätte haarda võimalikult paljudes valitsusasutustes, et kindlustada riigipöörde kordaminekut.

Selle liikumise juht Adolf Hitler on õige kirju minevikuga isik. Maailmasõja alul astus ta kõigile tundmatuna isikuna Baieri sõjaväkke, minnes hiljem üle Reichswehri, kus ta võitis endale laialdase poolehoidu.

Nüüd on ta saanud rahvussotsialistide kõlava nimega juht, kelle nime ümber on põimunud sensatsiooniline oreool, mis on muutnud ta üldise tähelepanu osaliseks.

Rahvussotsialistide programm ei ole kaugel monarhia sisseseadmisest, kuigi nende võitlusabinõud on lähedased vastasrinnale — 3. internatsionaalile.

a) Esimeses grupis peavad osavõtjad omandama nii palju sõjalisi teadmisi, et neid kõige lühema aja jooksul võib sõduriks välja õpetada. See ettevalmistus toimub samades koolides, asutuses ja ühinguis, milles jagatakse kehalist kasvatust kuni 17. eluaastani.

b) Teises grupis peavad noormehed sõjalistes eel- teadmistes edenema seevõrra, et oleks võimaldatud nende kiire allohvitseriks nimetamine. Õpetust jagatakse sellekohastes eriõppeasutustes, sõjaväelise võimlemise ja laskmise ühinguis ning n. n. „centres d'instruction spéciaux'des“. Õppejõududeks on era- ja sõjaväeõpetajad, kes juhivad väljaõpet sõjaministeeriumist antud kindlate kavade järele.

c) Kolmandas grupis täiendatakse õppurite teadmisi seevõrra, et neid lühikese ajaga võib nimetada ohvitserideks. See ettevalmistus teostub kõrgemais õppeasutustes, „centres d'instruction spéciaux'des“ ja ühinguis, keda sõjaministeerium on tunnistanud eriliselt sobivateks sõjaväelise ettevalmistuse korraldamise alal.

Erilist rõhku pannakse Prantsusmaal

heade õppejõudude

ettevalmistamisele. Mainitud kolme grupi õpetajate väljaõpet teostavad:

1. Kehalise kasvatuse ülikool (école supérieure);
2. mereväe võimlemisasutis ja „centres régionaux d'instruction physique'id“ (iga väekorpuse piirkonnas);
3. erilised teoreetilised ja praktilised kursused.

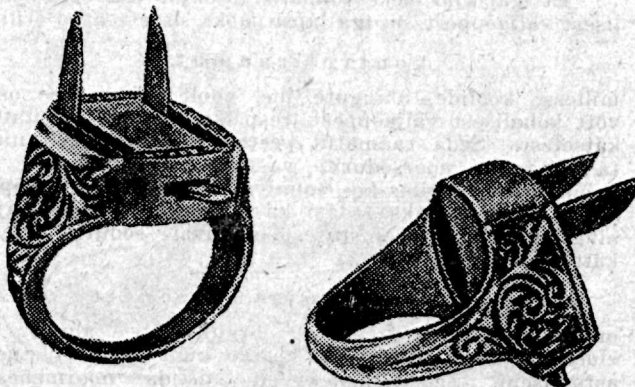
Sõjaväelise ettevalmistuse teostamiseks vajalisi õpetajaid määrab ja kinnitab ametisse sõjaminister kokkuleppel teiste asjaosaliste ministrite ja valitsusasutustega.

Õnnetusjuhtumeil, mis tabavad sõjaväeteenistuseks ettevalmistusest osavõtjad, vastutab riik, määrates abirahasid ja pensione.

Omavalitsuste kohuseks on anda kasutada avalikke õppeasutisi ning muid ruume ja välju kehalise väljaõppe praktiliseks läbiviimiseks. Väljade ülalpidamise, ruumide vastava sisseseadmise ning õppeabinõude ja riistade ostmise ja korrashoiuga ühenduses olevaid kulusid kannavad omavalitsused ja riik. Sõjaväe laske- rajad antakse laskmise väljaõppeks tasuta tarvitada.

Nagu kõigest eelpooltoodust näha, paneb Prantsusmaa suurt rõhku noorsoo ennesõjaväeteenistustlikule väljaõppele, rakendades selle tegevuse teostamisele nii riiki ennast kui ka omavalitsusi ja igasuguseid erasutusi, kes selles võivad olla kasulikud.

Odasõrmus — uus lõõgiriist.

Berliini põhjalinnaosas on kommunistid kakelustel tarvitanud isesuguseid lõõgiriistu — odasõrmuseid, nagu näeme juuresoleval pildil.

Jõe Jumalaga Kodumaal

On kätte jõudnud sügis — noorte kaitseväetenistusse astumise ajajärk. „Liisuvõtmine“ — kui seda nii üldse võib nimetada — on meil tänava läbi ja noorte kaitseväge astumise tähtpäev järgneb paari nädala pärast.

Alljärgnevas artiklis kujutatakse noorte kroonuteenistusse võtmist endistel hallidel aegadel, kus kroonusse minna tähendas maha matta end pikkadeks aastateks.

Kuidas 100 aasta eest sündis nekrutite võtmine

Eestimaa talupoeg oli küll 1816. aastal ihupriiks kuulutatud, kuid möödus mitte vähem kui tervelt 50 aastat, kus valla kogukonnad said korralikuma omavalitsuse. Selle aja jooksul õiendasid kõiki valla asju endiselt mõisad. Valla kogukonna talitaja valis küll kogukond ise, kuid selle kinnitas siiski mõisavalitsus. „Külla-Koggudus nimetab Moisa-Politseile nende seast, keda sünnib vallitseda, igga Ammeti-kohha tarvis, mis tühhi seisab, olgu se Koggudusse-Tallitaja, ehk temma Abbimehhe, ehk ühhegi Eestseisja assemele, kolm Meest, kelle seast Moisa-Politsei ühhe väljavallitseb. Need kolm Meest mis Koggodusse-Tallitaja assemele nimmetud on, võib Moisa-Politsei keik, ehk agga muist, ommeti agga ükskord ärralükkada, ja nisamma palju Usi küssida, kelle seast temma siis vist ühhe peab seädma (Eestima Tallorahva Käso-Ramat, § 36).“ Nii oli ka nekrutite liisutamine ja vastuvõtmine peasjalikult mõisa kätes. Ja mis ning kuidas siin talitati, oli enam-vähem otsustav noormeeste saatusele.

Juba suvekuude jooksul saadeti igal aastal Peterburgist üle riigi kubermangu valitsustele laiali sellekohased eeskirjad ja arvustik, kui palju tuleb anda mehi igast kubermangust väeteenistusse. Kubermangude valitsused omakorda jaotasid äravõtmisele kuuluva tarviliku nekrutite arvu maakondade vahel selle järele, kui palju oli kusagil maakonnas kubermangu valitsuste teadete järele elanikke, ning maakondade komisjonid olid kohustatud hoolt kandma selle eest, et tarviline jagu täis saaks. Kubermangu valitsus andis eeskirjad edasi Tallinnamaal tuntud „punase mütsi äärega“ haagikohtunike kätte, kes olid kihelkonna kohtute eestseisjad ühes kahe assessoriga, ja need tegid meeste võtmise aja teatavaks, vahest kirikutes kantslite pealt kuulutamiseega, vahest valdades külakubjaste kaudu. Et haagikohtunikke Tallinnamaal oli kõigest 11

isikut, siis võisid nad ise enda ja oma assessoride vahel töö nii ära jagada, et igaüks neist teatud arvu mõisaid läbi sõitis ja seal korraldas nekrutite vastuvõtmist.

Nekrutite arv ei olnud riigis igal aastal ühesugune. Venemaa oli inimmaterjali poolest ülirikas ja kõiki väeteenistusse ei võetud. Võetavate arv kõikus selle järele, kuidas nõudsid soldatite arvu kulutamist sõjad, haigused, rahutuste mahasurumised ja muud asjaolud. Aluseks võeti vallas elutsevate meeshingede üldarv, mida jagati 500 ja jagatis korrutati arvuga, mis 500 mehe pealt nekrutiks võtmisele määratud. Saadud arv näitas, mitu meest vallal tuli anda. Arv oli seetõttu 500 peale määratud, et nekruti hind selle aja kohta oli 500 rubla, millise summa riigikassasse maksmisega, kes seda suutis, nekrut väeteenistuse kohustest hoopis vabanes. Hiljem tõusis see isegi 1500 rublani (umbes 3000 krooni). Mõistagi polnud suuremal hulgal kaugeltki seda summat käepärast ja lahti osta võisid end väga vähesed.

Oli nüüd kogukond sarnase arvestamisviisi juures noormehi rohkem või vähem anda suutnud kui vaja, siis arvestati sellega järgmisel meeste võtmisel. See oli üks põhjustest, miks nekrutite andmisel ja võtmisel nii andjaile kui ka võtjaile jäid mitmeti vabad käed; kuid ka muid võimalusi oli rohkesti.

Talurahva revisjonide aktid seisid mõisades. Nende järele seatigi kokku igal aastal sügiseks sarnaste noormeeste nimekirjad, kes olid kohustatud ilmuma liisuvõtmisele. Nimekirjades oli peale muude isiku kohta käivate teadete ka põhjus ära tähendatud, mille põhjal noormees kuulus väeteenistusest vabastamisele, kui sarnane põhjus olemas oli.

Liisuvõtmise tähtpäevadeks pidid kõik liisukohustuslikud noormehed ilmuma igaüks oma mõisa. Sinna ilmuma olid kohustatud ka kõik „Külla-Kogguduste

Vollipiddajad“, et need võiksid liisku võtta ise, mitte ilmunud noormeeste asemel.

Liisukomisjoni eesistujaks oli harilikult kihelkonna politseikohtunik ja see käis mehi vastu võtmas ühest mõisast teise. Enne liisuheitmist kuulas komisjoni esimees, kihelkonna politseikohtunik vallatalitajate läbi järele, kas on kõik ilmunud, kas ilmunute seas on vabastamisele kuuluvaid nõrku, haigeid, väeteenistusele tervislikult kõlbmatuid ja sarnaseid, kes on kohtu all. Liisku heideti noorte vahel kaks korda: esimene liisuvõtmine määras vaid seda, missuguses järjekorras noored vastuvõtmise liisutamisele peavad ilmuma, teine liisutamine määras vastuvõtmise järjekorra enda. Võeti vastu ka neid, keda vanemad ise väeteenistusse anda soovisid, kui üleannetuid poegi, kes vanemate elu kodus liig kibedaks tegid.

Liisuvõtmisest ja seega ka väeteenistusest vabastati kõigepealt tervise poolest nõrgad ja seega väeteenistuse raskustele kõlbmatud. Selle järele kuulusid vabastamisele need „pärrispiddajad ja pärrijad nisugusest Ma-kohvast, mis vähemaste kolm tündrit talve vilja semet igga kolme põldu võttab, ehk sedda väri-list. Kui siis kahtlane luggu on, siis moistetakse selle Tallorahva Seadusse järrele, mis 1804-mal aastal välja-anti“. Veel kuulusid vabastamisele vallakoolmeister ja vallatalitaja ühes abilistega nende ametisolemise ajal ja mõisarahvas, s. o. mõisa ametnikud ja teenijad.

Vabastamise alla kuuluvate mõisa ametnike ja teenijate arv polnud siiski mitte piirita, vaid käis mõisa suuruse järele. Oli mõis suur kuni 5 adramaad (karja-mõisad), võidi väeteenistusest vabastada neli meest, 5 kuni 20 adramaani — 8 meest, 20 kuni 30 adrani 10 meest ja üle selle 12 meest. Kirikumõisade õigused olid siiski sellel alal vähemad, neile anti voli vabastamist nõuda 2 mehele kirikumõisa põldude suuruse peale vaatamata.

Oli ühel mõisnikul käes mitu mõisat, võis ta ühe mõisa kohta vabastada küll seadusliku arvu mehi, teiste mõisate igauhe kohta mitte üle nelja. Iseasi oli aga siis, kui mõisad olid mitmes maakonnas laialt, kus neid raske oli kontrollida, kuna igauks haagikohtunik ja igauks kihelkonna kohtunik oli oma tegevuses isand oma-ette. Siin olid seadusest möödaminekud kerged ja seda võimalust tarvitati laialt. Nii on teada mõnigi juhtum, kus Tallinnamaa mehed toimetasid mandrilt mehi väeteenistusest vabastamise eesmärgil Saaremaa mõisadesse, mis asusid Liivi kubermangu piirides, kus seadused ja vastuvõtmise kord olid teissugused. Samuti toimetati ka vastupidi.

Mõisamehed, need olid vallatalupoegadega võrreldes otsekui kõrgem seisus. Nad istusid kirikutes esimestel pinkidel „sakste toolide“ taga ja isegi nende lapsed ei pidanud end muude talulaste sarnasteks. See tuli ilmsiks nii kodus kui ka koolis. Vahetegemine ise aga ei tekkinud ka uisa-päisa.

Mõis valis endale teenijateks nii-kui-nii paremaid ja tublimaid, kuid mõisal jäi seejuures ikkagi veel alale voli ja õigus neid oma teenistusest vabastada ja anda

sõjaväkke. Oli nüüd kord talitatud sarnasel viisil ja endine mõisateenija pandud teenima vene kroonut, siis pidi ta jääma sinna, teda enam ei vabastatud. Võidi liisuvõtmisest ja väeteenistusest vabastada ka alaealiste laste isasid, kui neil lapsi oli kolm või enam, abielulist venda vallalise eest ning liisuvõtmisel suurema numbri väljatõmbajat vähema numbri võtja asemel.

Eeskätt vabastati taluperemehe väeteenistusest peremehe õiguse põhjal. See oli üldine mõisate ja valla talupoegade õigus, mida tarvitati üldiselt ja laialt. Kuid siiski tihti mindi sellega kaugemale kui seadus lubas. Pärnu maakonnas asuv P. mõis kuulus tol ajal tuntud akadeemik v. M-le, kelle nimel teadlaste maailmas oli tubli kaal Kauges Idas toimepandud geograafiliste uurimiste kaudu. Ühes mõisale kuuluvas talus elas peremehe isa oma kuue pojaga, kellel vanaduse vahet oli ainult aasta või kaks. Peremees ise oli juba kaunis kõrges eas, mõisahärra silmis aga heas lugupidamises, kuna saks toleaegse paljureisinud haritlasena oskas hinnata oma valla tublimaid ja paremaid mehi. Väeteenistuse aeg ise oli tol ajal õige karm ja pikk, mitte vähem kui 25 aastat. Oitseva noormehena läks nekrut, tagasi keeras aga vanamehena, kellel vahepeal kõik sugulased olid välja surnud. Kes kord selle aja kroonul mööda saatnud, ei see enam kõlvanud talutöödele, ta oli rikutud hingeliselt ja ihuliselt. Härral oli kahju kuuest tervest, tublist ja lootustäratavast noormehest, kelledest ju võis saada häid tulevase peremehe. Miks siis lasta neid minna kuristiku äärele? Ja ühel päeval enne liisuvõtmist kutsutigi vana peremees ühes vanema pojaga mõisa. Mõlemad minejad olid hirmul, ei tea, kes nüüd keretäie saab. Kurjustamise ja taplemise asemel aga teatas härra üsna lahke näoga, et ta tänasest päevast peale vana Andrese peremehe ametist vabastab ja tema poja peremeheks paneb. Sellega vabanes poeg pikast väeteenistusest. Järgmisel aastal, kui liisuvõtmise kord oli noorema poja käes, kutsuti mõisa nii peremehest poeg kui ka tema noorem vend, ja kordus seesama lugu: vanem poeg, kelle liisu aeg oli üle, vabastati peremehe nimest ja see anti nooremale pojale, kellel käes oli liisu võtmine samal sügisel. Seega oli endine peremees lahti tehtud ja noorem asemele pandud. Nii vahetati igal aastal selles talus peremehe seni, kuni kõik kuus poega olid väeteenistusest pääsnud. Sarnase talitamisega ei olnud seekord mõis eksinud: vabastatud nooredmehed said lugupeetud suguseltsi esiisadeks, kellele järeltulijaid veel praegu võib leida selles vallas. Mõisahärra ja valla kogukonna „Vollipiddajad“ püüdsid anda väeteenistusse enamasti sarnaseid mehi, kel oli ulakate kalduvusi: riiakaid, joodikuid, laisku. Nende järele valvati hoolega, et neist liisuvõtmisel lahti saada. Selle järele tuli anda sarnaseid, kellel puudusid lihased vanemad või sarnased vanemad inimesed, kellele nad oleksid võinud olla toitjaks. Leiti sarnane, kirjutati noormees selle eest hoolitsejaks, kuiti ta polnud esimesele isegi kaugel sugulane. Lubati nii raha eest end väeteenistusest lahti osta kui ka teise isiku eest teenima minna, kuid seejuures tehti tingimuseks, et see, kelle eest mindi teenima, pidi enda peale võtma kõik need kohused, mis minejal olid

kanda enne minekut, olgu see valla või ligemate omaste vastu.

Mõisatele oli tehtud kohuseks anda vallast teatud arv nekruteid. Mõis andis käsu valla kogukonna „Vollipiddajatele“, kes pidid ette tooma noormehe nõutud hulga. Et jagajaks võeti, nagu eelpool mainitud, arv 500, siis oli alati tegemist üle- või puudujäägiga ning mõisail oli tegemist, kuidas juhtida kokku ots otsaga. Nii pidid toleaeagsed kogukonna ametnikud olema alati valmis seni uute noormeeste juureandmiseks, kuni vastuvõtmise komisjonis arv sai täis. Kuid leidis liisukohuslike seas ka peaaegu alati väeteenistuse hirmu eest ärajooksjaid, haigeid ja vigaseid, keda komisjon vastu ei võtnud. Nõudmine aga oli kange ja kõva: antagu ettekirjutatud arv välja! See andis peamurdmist ja nüüd arvati ja kaaluti, kuidas katta nekrutite puudujääki. Sellest ajajärgust ongi pärit meie päevini ulatunud teated nekrutite „püüdmisest“ vastuvõtmise ajal, mida talitati läinud sajandi esimesel poolel laialt. Oli vastuvõtmise komisjonis tulnud meestest puudus või oli ette näha, et tuleb puudujääk, pidi olema kogukonna ametnikel alati teada ja käepärast tagavaramehi puudevate asemele panemiseks. Õösel ilmus ka valla talitaja ühes abilistega ja külakubjastega kuhugi talu mõne liisuealise noormehe juure, et teda toimetada mõisa vastuvõtmisele sunniviisil. Oli noormees kodu, viidi ta ära ja pandi kohale, kus polnud enam pääsmist. Oli aga püüetav sellest kuidagi teada saanud külakubjaste kaudu või muul viisil, põgenes ta aegsasti mõne sugulase või ustava tuttava juure, hädakorral isegi metsa. Kaugemale põgenemiseks puudus põgenejal sel ajal nii väga tarviline pass, mida mõis võis keelda ja keelas, sest oli ju neile ette kirjutatud peale talupoegade priikslaskmist rahva liikumist seni takistada ja seisma panna, kuni rahva arv oli suuremaks läinud ja puudust enam polnud töötegiast ei mõisal ega valla talupoegadel. Heinaküünides ja kuhjades hoiti end seni varjul, kuni selgus, mis mõisas noorte võtmisel sünnib. Oli seal jagu täis saanud ja vastuvõetud noormehed teele saadetud, võis redusolija tagasi tulla, teda enam püüdma ei hakatud. Ööseti käidi metsast väljas toitu otsimas, päeval aga magati ja hoiti nii, et redusolija kellelegi silma ei puutunud. See kestis kuni külma tulekuni, vahest kuu või kaks. Kuidas selle juures nii mõnigi noormees oma ärakülmanud sõrmist või varbaist ilma jäi, sellest teavad jutustada nii mõnedki vanad mälestused. Kord oli samas maakonnas A. vallas noormees püüdjate tulekul külmetunud maaga palja jalu toast välja joosnud metsa, kinnivõtjad taga. Metsas oli noormees roninud kuuse otsa ja vaadanud sealt pealt, kui püüdjad läinud alt mööda, teda nägemata. Hiljem ta tulnud sealt maha ja kõigi külm jalad ära võtnud, ta jäänud nekrutiks andmata. Tervisriket nii väga ei kahjasetudki, kuna arvati, et kroonu peal sellest ikkagi ilma jäädakse.

Vastuvõtmise päeval mindi varahommikul, kui veel oli pime ja maa porine, mõisa poole teele, minejail näod tõsised ja kurvad, igauks mures enda eest. Oli võimalusi vastuvõtmiseks kui ka vabastamiseks. Juba

eelmisel päeval oli sõitnud mõisa kihelkonna kohtunik või haagikohtunik ise, seda nähti tema kutsarist, kes talitas talli ümber hobustega.

Vastuvõtmise päeval sündis mõisa suures peretoas, kus kihelkonna kohtunik istus ühes arstiga ja kohaliku mõisnikuga laua taga. Toas oli ka mõödulaud ja mehi mõötis mõisakubjas. Vallatalitaja oli meeste sissekutsuja, kuna külakupjad noormeeste keskel mõisaõuel pidasid vahti, et need seal hoonete vahel ei suitsetaks ega teeks muud ulakust. Juhtus lähedal olema mõisa kõrts, siis sumises see vastuvõtmise päeval hommikust õhtuni, seal viitsid aega ja ootasid vastuvõetavate omaksed, et teada saada komisjoni tulemusi.

Komisjoni toas hõikas mõisakubjas valju häälega pärast mõõtmist mehe pikkuse välja ja arst küsis lühidalt järele tervislikku seisukorda. Juhtus sel olema defekte, märkis ära need arst, teised põhjused aga kihelkonna kohtunik või haagikohtunik ise, kui juhtus olema eesistujaks. Ühel vastuvõtmise P. mõisas juhtunud vastuvõetavate seas olema kaunis väikese kasvuga noormees, kellele kubjas mõõtmisel mõödulaua all tahtnud teha pisut nalja. Kui poiss laua alla astunud, võtnud kubjas poisi karvust käega kinni, sikutanud kaunis tugevasti ülespoole ja ütelnud:

„Ma venitan sind pikemaks.“

Noormees tunnustatud aga vastuvõtmatuks. Väljatulekul valutanud pea kupja karvustamisest ja noormees hakanud mõisa trepi ääres seistes nutma. Kui teised küsinud, mis poisil viga, vastanud see uludes:

„I — ii — ii — ii ma olin ju lühike — ii ii — ii!“

Teised irvitama: „Mine tagasi, las venitab veel, ehk saab asja.“

Juhtus, et kuski mõisa järele olevas kogukonnas ei leitudki isikuid, olgu ärapõgenemise või keharikete tõttu, keda võis vastu võtta, oli haagikohtunikul õigus mõisa poolt kokkuseatud nimekirjade peale vaatamata tervet kogukonda talust-tallu läbi otsida ja välja selgitada, kas seal tõesti kõlbulikud mehed koguni puudevad või hoiavad end kõrvale. Sellekohaselt kokkuseatud protokoll kanti ette kubermangu valitsuse kaudu tsiviil-kubernerile, kellel oli õigus valla kogukonnale peale panna iga äraandmata mehe eest trahvi 300 rubla hõbedat riigi kasuks. Trahvi nõudis sisse haagikohtunik mõisavalitsuse kaudu. Kuid puudevad teated selle üle, et sarnast valjut karistamisõigust oleks laiemalt tarvitatud. Nii oli trahvisumma siiski palju vähem, kui väljaostuhind.

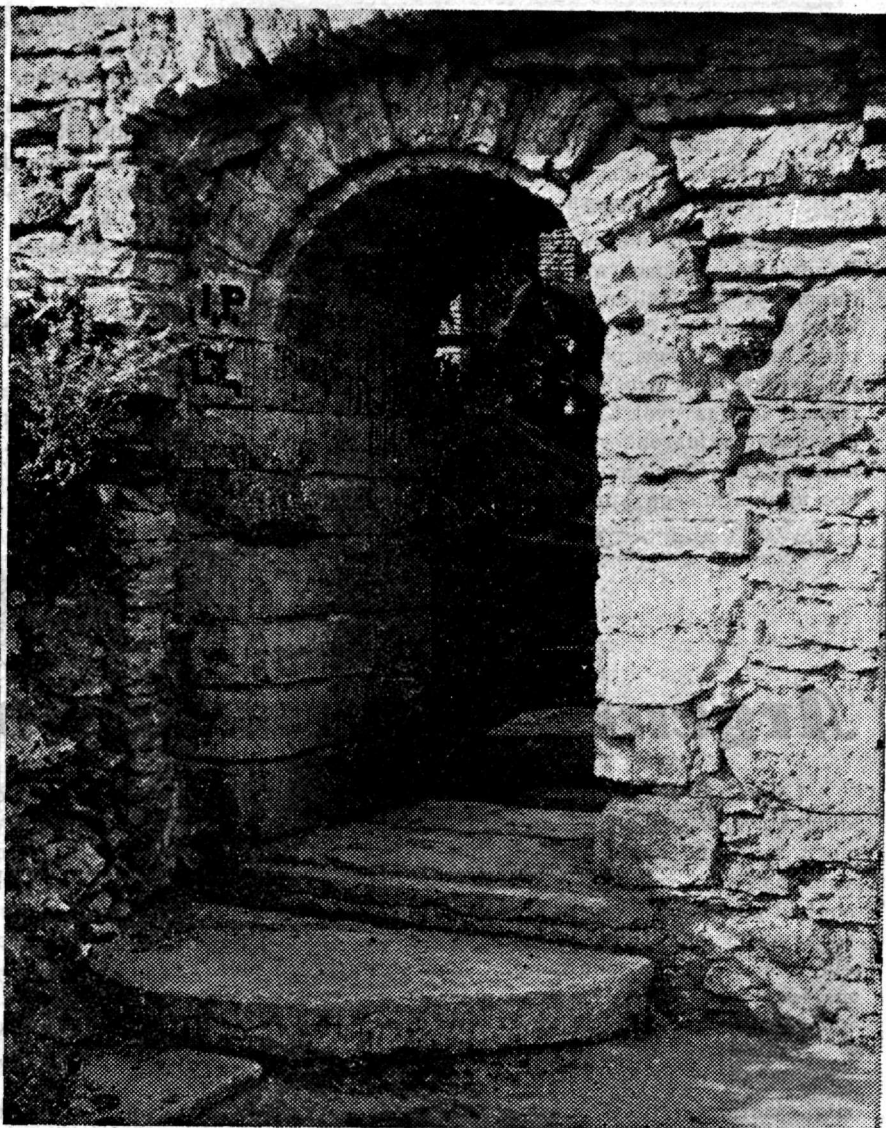
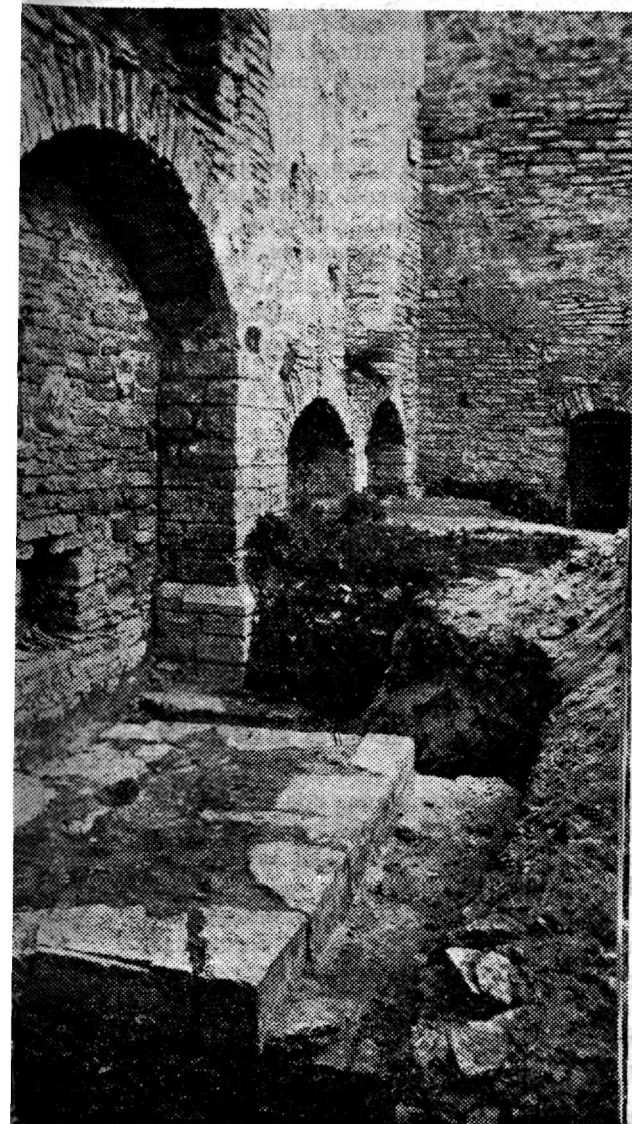
Kes kord oli väeteenistusse võetud vastu, seda ei vabastatud sealt teisiti kui parandamatu haiguse või jääva tervisrikke tõttu. Nii polnud kodujääjail karta seda, et neid saadetakse tagant järele.

Nekrutite ärasaatmine kodut oli üks kurvemaist silmapilkudest, kus nutukahin valdas kõiki mahajäänud talusolijaid. Tol ajal üleelatud silmapilgud on väärt, et neid jäädvustaks belletristi luulesulg või kunstniku pintsil. Isatalu seljataha jäämisega maeti ju harilikult terve õitsev noorus kõigi oma kuldsete lootustega.

Kuidas siis mineku vastu valmistuti ja kaasa anti, mida talus anda oli, kuidas küla koolmeister käis minejale „lugemas“, kuidas viimase puudumisel seda tegid

Tallinna külje all asu
 varemeis korraldati neil
 ajaloomuuseumi assistent
 helson'i juhatusel väljakaev
 järjel toodi välja hulk
 Pildil ülal paremal: p
 vatud Pirita kloostri vuu
 kaevetud uks, mis viis nur
 Vasakul: Tallinna k
 Zeppelin" Friedrichshafeni
 linn—Helsingi.
 All paremal: Peru s
 juhataja vannub truudus
 siooni teel ametisse astunu
 All vasakul: Tabin
 Kahurvägi läheb üle ponte

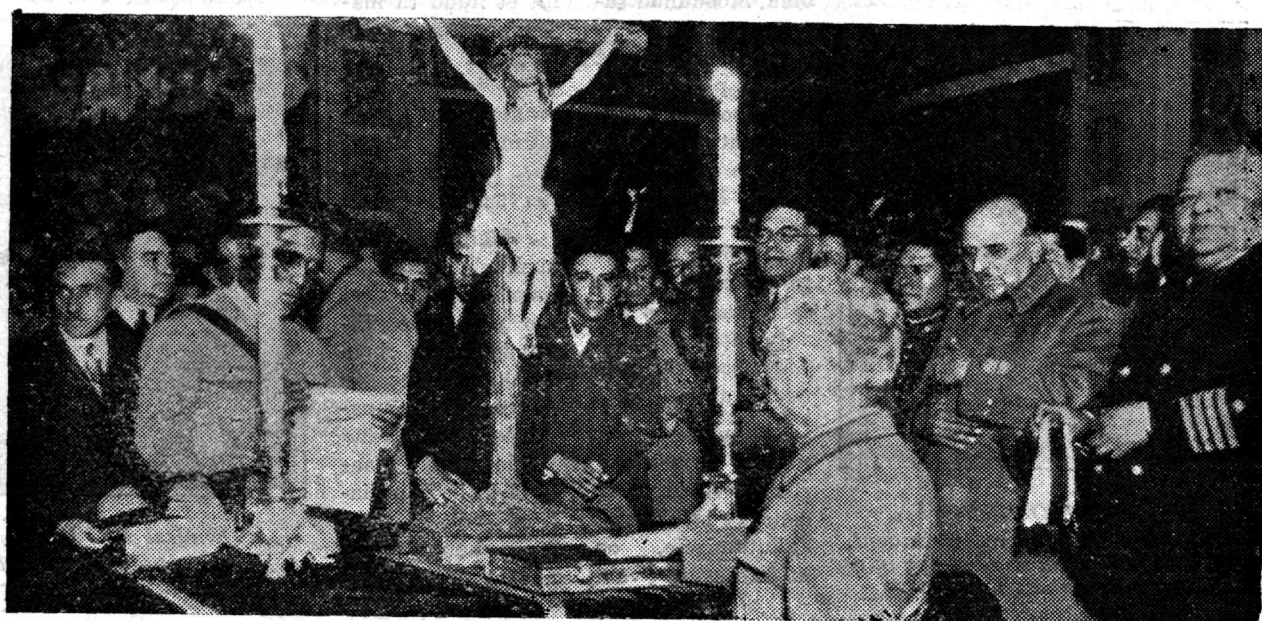

va Pirita kloostri
päevil Stokholmi
dr. Bertil Bert-
namisi, mille taga-
muinsusmälestusi.

rahi alt väljaka-
dament ja lahti-
nude ruumidesse.
ülalastanud „Graf
s väljasõidul Tal-

õjavägede ülem-
t uuele, revolüt-
nd valitsusele.

ere manöövreilt:
onsilla.

peremees või perenaine ise ainsamast piibli- või laulu- raamatust, vaevaga tagasi surudes esile kippuvat rõ- hutud meeleolu avaldust, kuidas!

Pikad piinad peidetuna,
Kurvastused kaane alla,
Põrmu põues pöönutavad,
Maarja rüpeassa magavad.

Arasaatmine ise sündis kord aastas, sügiseti. Raudteede puudusel mindi teele jala kuni maakonna linnani ja siit Tallinna või Riiga. Minek ise sündis kõva sõjaväelise valve all, et vastuvõetud nekrutid teel maha ei jääks ega põgeneks. Siin sündis väeosadesse määramine, mis asusid suure Venemaa piiridel, oli see läänes, lõunas või Kaukasuses. Ka viimasesse kohta oli saadetavaid rohkesti, sest Vene riigivõim pidas siin alatasa sõda poolmetsikute mägestiku suguharudega, kes allaheitmiseks kuidagi ei suutnud leppida.

Kes pika ja veerandsaja-aastase raske väeteenistuse oma ajal olid läbi teha suutnud ja viimaks kodumaale tagasi tulnud, neid mäletavad vanemad inimesed Ni- kolai-aegse soldati nime kandjatena veel mõndki. Rinnad aumärkidega ja ristidega ohtrasti ehi- tud, nii liikusid need kaugel käinud kulupead veel läinud sajandi lõpul kepi najale toetudes teedel ja muudel ava- likel kohtadel. Kuid nende viimsed elupäevad kus- tusid enamasti ikka kuskil valla vaestemajas.

Nii oli see kord.

Kuid sarnane oli meie noorte saatus:

„Üks oli söngi häda-ohu,
Teine söngi orjaküttes,
Kolmas söngi sõjakurnas ...
See'p see Eesti muistne põli.“

M. Morrison.

Argentiina revolutsiooni keerises

Lõuna- ja Kesk-Ameerika või nõndanimetatud La- dina-Ameerika vabariigid on näinud vaid vähe rahulikke aegu selle 100 aasta jooksul, mil nad pärast veriseid vabadussõdu, vabanedes Hispaania valitsemise alt, suutsid püsida iseseisvatena. Sagedased sõjad, kuid veel rohkem revolutsioonid on ikka jälle vapustanud nende elu, nõnda et kogu muu maailm juba on harjunud pida- ma identseks sõnade Ladina-Ameerika ja revolutsiooni mõisteid.

Argentiina, võrreldes teiste oma naaberriikidega kõige kindlamal alusel püsiva Lõuna-Ameerika vaba- riigi, saatus on siiski olnud pisut õnnelikum kui teiste

oma. Möödunud sa- jangu üheksaküm- nendatest aastatest alates, pärast kor- ruptsiooniliste ja oskamatute presi- dentide Celmani ja Saenz Pena vägi- valdset kukuta- mist, võis see ääre- tu suurmaa, mis on nii rikas alles ka- sutamata loodusva- rade poolest, are- neda rahus.

Rahutused, mis nüüd vapustavad riiki ja viisid presi- dent Irigoyen'i kukutamisele, on mõistetavad vaid

ühenduses revolutsioonilise liikumisega, mis nähtavasti on haaranud kogu Lõuna-Ameerika maailmajagu. Akuutseks, kogu Lõuna-Ameerikas ikka tugevamini kääriva rahulolematuse lõkkelepuhkemise põhjustajaks on kahtlemata see majanduslik kriis, mis praegu rõ- hub kogu maailma. Kõik Lõuna-Ameerika maad ela- vad ju oma loodussaaduste väljaveost. Seetõttu pidi neile muutuma saatuslikuks, et eriti nende põllumajan- duslike saaduste — vilja ja liha — peaostjate ostujõud langes alatasa, ning et sõja tagajärgede all vaevlevad Euroopa maad kõigest jõust püüdsid teha takistusi sisse- veole. Ning just siin oli Argentiina peakannataja, nii et nüüd ta ma- jandus, mis toetub peaaegu eranditult vilja- ja karjakas- vatamisele, asub äärmiselt vilet- sas, väljapääsma- tus seisukorras.

Neile majan- duslikele põhjusile lisandub aga veel too poliitiline lii- kumine, mis juba aastate kestes on haaranud Lõuna- Ameerika. Kahe anglo-saksi maa- ilmariigi imperia- lism võitleb seal juba kaua näge- matult üksteisega.

Dr. HIPOLITO IRIGOYEN,
Argentiina kauaaegne president,
oli sunnitud revolutsiooni tagajär- jel oma kohalt lahkuma.

Kindral URIBURU —
Argentiina võidurikka revolutsiooni juht.

Inglise ja Põhja-Ameerika finantsvõimud maadlevad selle suure maailmajao alles õige vähesel määral kasutamisele võetud toorainete ja õliallikate enda kätte haaramise pärast. Boliivia ja Peru revolutsioonid on päris avalikult sihitud dollarimperialismi vastu.

Pisut teisiti on seisukord Argentiinas. Siin oli see peamiselt just vana hallpea president Irigoyen, kes oskas kaitsta maad energiliselt ja tagajärjekalt Põhja-Ameerika mõjuvõimu kasvamise vastu. Pole kahtlust, et teda selles võitluses kõigiti toetas rahva poolehoid. Kuid majandusliku kriisi hingemattev surve on nähtavasti Argentiina mõõduandva kihi — estancierod-maanikud — viinud arvamisele, et Argentiina majanduslik häda tingib poliitilise suuna muutmist. Irigoyen, kes ei allunud nende pealekäimisele, kukutati sõjaväe abil, ja on väga iseloomustav, et ta järeltulija, Saksa sõjaväes oma sõjalise hariduse omandanud kindral Uriburu, juba oma esimeses märgukirjas Ühendriigetele, ruttab neile kohe teatama, et senises Argentiina poolt taoteldud poliitikas Ühendriikide suhtes võetakse ette täieline ümberorienteerumine.

„Ent Irigoyeni päevad pole veel loetud,“ arvab siiski Argentiina viimaseid sündmusi hinnates üks meie tun-

ARGENTIINA VALITSUSHOONE — kindral Uriburu uus residents.

tuim muusikamees, kes hiljuti jõudis sealt tagasi kodumaale ja kuulub Irigoyeni vaimustatud austajate hulka. Eks näeme, mis toob tulevik.

LASKEASJANDUSLIKKE UUDISEID KOGU MAAILMAST

Laskesport Argentiinas.

Pealkirja all: „Kas soovite lasta?“ käis hiljuti Argentiina suuremate ajalehtede veergudel läbi isamaalise propaganda sisuliste artiklite seeria, milles kutsuti üles meesnoorsugu ja sõjaväekohustuslikes aastais mehi (kuni 30 aastani) vabatahtlikule laskmisele kõigil riigis leiduvail laskeradadel.

Ei ole huvitusetä siinkohal ära märkida mõningaid andmeid sealsete laskeasjanduslike olude kohta, millised on avaldatud Argentiina tähtsaimas ajalehes „La Razon“.

„Kuski riigis ei ole valitsus laskemoona andmise suhtes nii vastutulelik kui Argentiinas, kus keskmiselt aastas annetakse 4 miljonit Mauseri padrunit laskesportlikul eesmärgil ja mõnel aastal tasuta annetuste summa tõuseb 800.000 pesole (1 peso on umbes 1½ krooni; kogusumma teeks meie raha järgi umbes 120.000.000 senti!). Isegi laskemoona pakkimine ja koh-tadele toimetamine sünnib tasuta.

Valitsus teeb erakorralisi pingutusi, et riigis tõsta laskesporti. Ta ei anna üksi laskemoona, vaid ka igal pool Mauseri püsse laskeinstruktoritega kaasa laskmiste toimetamiseks mitmesuguseil laskeplatsidel, nagu Buenos-Aires'is, Cordobas, Mendozas, Jujuys ja Ushuias. Kõike seda täiesti tasuta. Ainult väljalastud padrunitest kestad tuleb saata tagasi ansenali.

Laskmise läbiviimiseks Buenos-Aires'is, millest võtab osa suur hulk kodanikest, reservsõjaväelastest, üliõpilastest, alacalidest jne., on Palermo ja Suizo de Belgrano laskeplatsidel nähtud ette 40 laskeinstruktorit.

Teisest küljest on nimetamisväärne, et laskeklubid hoolitsevad oma liikmeile viiepadruniliste seeriatega muretsemise eest, samuti ka teistele, kes nende laskekoh-tadel soovivad treenerida.

Nelja linna võistluskimine väikekalibribrilist püssist.

Käesoleva aasta 18. mail leidis Berliinis Wannsee laskeplatsil aset nelja linna vaheline laskevõistlus väikekalibribrilist püssidest laskmises, millest võtsid osa: Berliin, Budapest, Kopenhaagen ja Stockholm.

Iga linn pani välja 12-lise meeskonna, kuna arvestati iga meeskonna 10 parima laskuri tulemusi.

Lasti 50 m kauguselt kümneringilise suurendatud musta sõõriga märklaua pihta (ringide vahe 1 sm, musta sõõri läbimõõt 12 sm) lamades käelt 40 lasku ja püsti käelt 40 lasku.

Võistlustulemused olid silmades järgmised (võimalik maksimum 8000 silma):

Linn	Lamades	Püsti	Kokku
Berliin	3.799	3.358	7.157
Budapest	3.595	3.232	6.827
Kopenhaagen	3.874	3.591	7.465
Stockholm	—	—	—

Kahjuks puuduvad andmed Stockholm meeskonna tagajärgede kohta.

Parimaks sakslaseks osutus G. Bock (Wannseest), kes lõi välja 741 silma. Viielasuliste seeriatega tulemused olid tal järgmised: lamades: 49, 50, 48, 50, 50, 49, 49, 49 = 394 silma ja püsti: 42, 44, 40, 44, 46, 44, 42, 45 = 347 silma. Kokku 741 silma 800-st võimalikust.

10 kasku püstolite ja revolvrte ostmiseks ja kasutamiseks.

Joachim Preussijärgi.

1. Püstolid ja revolverid kui enesekaitse relvad osutuvad ainult hingelise rahustuse abinõudeks mingisuguse praktilise väärtuseta hädakorral. Mistarvis siis osta

Tartu maleva II klassi laskurite grupp, kes võitis 1930. a. „UNGARI SÕBRA“ rändauhinna. Vasakult paremale mlvl G. Kopli, mlvl K. Jaaniado, mlvl Siiling ja maleva instruktor P. Stunde (ühes auhinnaga).

hinnaline Colt-revolver või hea automaatpüstol, kui saab omandada madala väärtusega ja odavahinnalise, müüdugi võrdlemisi vana. Tarvitama sa seda riista ei hakka nii-kui-nii, seepärast on odav loks hea küllalt.

2. Pärast ostmist ei ole sul tarvis oma relva pärast muretseda. Relva hea käsitlemine ei ole tänapäevase materjali juures enam vajaline. Sa võid oma püstoli rahulikult visata kuhugi niiskesse nurka. Peaks ta seal aastase vedelemise juures ära roostetama, siis kirjuta vabrikule jäme kiri madalaväärtusliku kauba kohta.

3. On sul automaatpüstol, siis lase teda rahulikult vinnatult seista. Löökvედru on sulle selle eest tõsiselt tänulik.

4. Lase põhimõtteliselt oma relv alati laetult ümber vedelda. Iseäranis siis, kui lapsed on majas. Laetud relv on nimelt erilisel soovitatav mänguasjaks lastele, sest ta kasvatab ettevaatusele.

5. Oled sa naljaarmastaja, siis võid endale mõnusa ajaviite muretseda seega, et oma relvaga iga laskeulatuse tuleva sõbra pihta sihtides filosoofilise rahuga küsid: „Kas pean su maha laskma?“ Kui peaks laetud ja kaitsevinnastamata relv (nagu see korraliku käsitlemise juures ikkagi peab olema) minema lahti, siis valmistad sõbrale vähemalt intelligentse vastuse oma sügavamõttelisele küsimusele.

6. Otsid sa relva enesekaitse otstarbel, siis vähemalt ära harjuta sellega. Sa oled nii-kui-nii silmapais-tev laskur. Lased sa hädakorral meetri kaugusel olevast kallaletungijast mööda, siis põhjustab seda kahtlemata viletsasti laskev relv. Aga sellest ei ole mitte kui midagi. Kui sa oma vastast ilusasti palud, võtab ta kindlasti sõrme triklilt ja laseb sind tulla lähemale.

7. Tuleb ette, et sa kui ettevaatlik mees oma relvaga hakkad harjutama, siis ei ole sugugi tarvis minna laskerajale. Sellised tülikad ettekirjutused on teiste

tarvis. Mistarvis minna nii kaugele, kui ühes ilusas toas saab mõnusasti täita laskeharjutusi? Seejuures tuleb suuremaile, vähemalt 7,65 mm kaliibrilisele, anda eesõigus, sest teiste laskemoon ei anna küllalt kõlavat pauku. Sinu naabrid võivad ju jääda kurdiks. Kiirtule harjutuste juures osutuvad klaver ja peegel eeskujulikeks kuulipüüdjaks.

8. Pärast laskmist ei ole tarvis püstolit puhastada. See on luksus ja ainult selleks välja mõeldud, et puhastusõlide ja -materjalide vabrikante rikastada. Head laskemoona tarvitades peab ka pikemaajalise laskmise järele raua õõs jääma peegelläikivaks. Ei tule seda aga ette, siis on sul põhjust laskemoona muretsejaid kiruda.

9. Kui tahad oma relva võtta lahti, siis ära pööra selleks väljaantud „Juhtnöõride“ poole. Neis ei ole muud kui mõttetu loba. Peab meeletama, et vabrikant on üks tainapea, kes midagi uut ei oska ütelda. Peale selle ei ole tal tegemist muuga kui sellega, et aga relv võimalikult kiiresti läheks hukka.

Võta oma relva lahti nii sagedasti kui sa seda ise heaks arvad. Juhtub selle juures mõni takistus, siis võid selle haamri, peitli, tangide jne. kaasabil kergesti kõrvaldada. Jääb aga kokkupanemise juures mõni osa üle, siis tõendab see veel kord, kui ebaratsionaalselt meie tööstus tegutseb. Ei lase aga püstol pärast seda enam, siis saada kogu krempel vabrikule tagasi, pahanda ebasolihise konstruktsiooni pärast ja nõua uus püstol asemele.

10. Hiljemalt kolme kuu jooksul pärast püstoli ostmist võta sellega laskevõistlusest osa. Ei saavuta sa esimest auhinda, siis sõima kõigest jõust vahekohtunike ebaõiglust.

Nii saad sa peagi kõigi poolt armastatuks.

R. L.

KEHALINE KASVATUS JÄRVA MALEVAS

Ajal, mil kaitseliit pärast 1924. a. detsembri-mässu uuesti oma ridu hakkas koondama, tõusis tal ka huvi kehalise kasvatus vastu. Tol korral ei olnud kaitseliidul veel korraldatud vahekorrad teiste puhtsportlike organisatsioonidega, mis pärast teatud ringkondades kaitseliidule vaadati nagu konkurendile. See konkurentsi küsimus kerkis esile eriti võistlusil, kus kaitseliit ennenagemata väärtuses auhindu välja andis. Näis, et kaitseliit kõik parimad sportlased meelitab oma hõlma, sest puhtsportlikud organisatsioonid ei tohtinud mõeldagi mõnele asjale, mida kaitseliit endale tohtis lubada.

See kartus oli aga täiesti asjatu, ja praegu, mil me üle viie aasta kehalise kasvatus arenemist kaitseliidus olemine võinud jälgida, peab otsekohe ütlema, et kaitseliiduta poleks üldine spordi tasapind meie riigis olnud praeguses kõrguses.

Lubage mul järgmises ridades anda lühike hinnang Järva maleva edurikkale tööle kehakasvatuse alal Järvamaal.

Nagu kõik malevad, nii on ka Järva malev kaitseliidu staabi juhtnõure aluseks võttes spordiliikumist juhtinud kahest algpunktist välja minnes, s. o. spordiliikumise edendamine kohtadel ja sportimisvõimaluste loomine. Tegelikult peaks spordiliikumise edendamise hulka arvama ka sportimisvõimaluste loomise, kuid

mina eraldan sportimisvõimaluste loomise seepärast, et Järva maleva töö sel alal on erakordselt tähelepanuväärne.

Spordiliikumise edendamise alal on Järva maleval kui ka ta pealikul major Preisbergil eriline teene selles, et on õigesti hinnatud olukord. Malev, nähes spordiseltside edukat tööd Paides, Koerus ja teisel, ei hakanud asutama oma spordiklubisid, vaid töötab käsikäes kohalike spordiseltsidega. See koostöö on edurikas just seepärast, et on hoitud ära nii-kui-nii võrdlemisi väikeste tegelike sportijate pere lõhkumine kohtadel. Rohkem, malev on isegi toetanud spordiseltside poolt korraldatud kursusi, millest kõigist on võimaldatud kaitseliitlastele osavõtt. Heatahtlikkus ja tark liikumise edendamine on ühtlasi ka malevale annud kõik sportlased, kes spordiseltside ümber on koondunud, missugune nähe leiab õige väljenduse üteluses: „Kuidas sa metsa hüüad, nii kõlab sulle ka tagasi.“ Niisugune oli taktika kohtade suhtes, kus leiti ees spordiliikumist.

Tapa kohta pandi maksma teine põhimõte. Seal polnud spordiliikumisel juhte, kes asja kohapeal oleksid edustanud. Maleval ei jäänud üle muud kui endal panna käd külge. Asutati Tapa malevkonna spordiklubi, milline organisatsioon praegu töötab väga edurikkalt. Tapalasele peab hea organisatsiooni tõttu avaldama otse kiitust, sest nende sportlased, kes lauldes armastavad minna võistlusile ja sealt tulla, on jätnud häid muljeid publikule nii mitmes kohas.

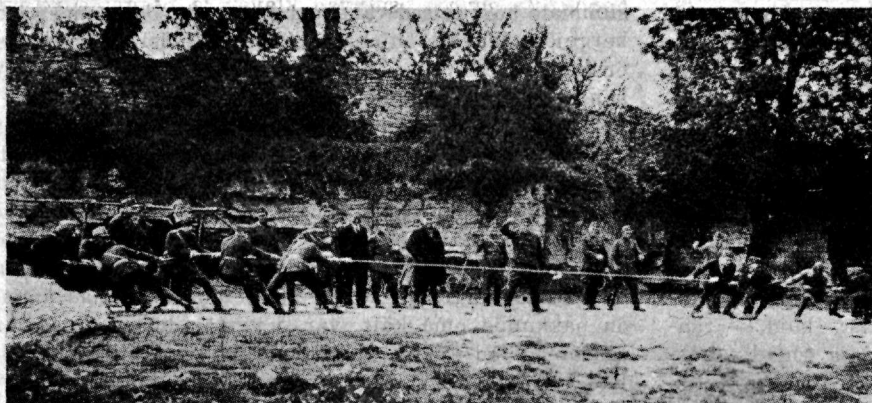

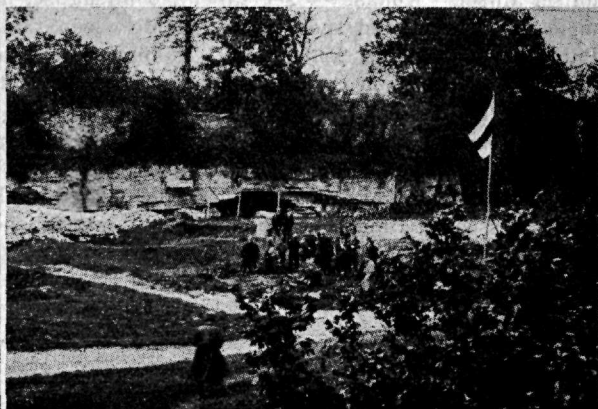
Foto H. Schults.

PAIDE LAAGER 6. ja 7. sept.
1930. a.

Ütal: Malevlased köit vedamas.
(Võit kaldub Türi malevkonna poole.)

All vasakul: Paide jsk. naiskodukaitse toidu valmistamisel.

All paremal: Laagri üldvaade (osa varjatud puist).

Kehalise kasvatus arendamises naisperes on malevas astunud ka põhjanevaid samme, ja esimene avalik esinemine maleva aastapäeval näitas juba teatud küpsust. Suur naisgrupp, kuhu kuulusid naiskodukaitse liikmed üle kogu maakonna, esinesid ühtlaselt terve rea harjutustega. Igatahes nõudis see esimene suurem esinemine naisperelt ettevalmistustööd ja head tahet, kuid see kõik pole olnud asjata. Esimesest raskemast sammust on saadud üle ja ma ei eksi, kui loodan edaspidi, vähemalt kord aastas, naiskodukaitset endale jälle niisugust naudingut.

Tähtis tegur spordi levitamises on kaitseliidul üldse ja Järva maleval eriti olnud spordisõprade pere suurendamise küsimus. Kui puhtsportlikud organisatsioonid enda juure suudavad tõmmata ainult neid isikuid, kel hinges teatud spordiarmastustuli, siis on see kaitseliidus palju laiaulatuslikum. Kaitseliitu kuuluvate kodanike hulk kuulub peaaegu kõigi huvikondadesse, milliseid meie tunneme. Kuid vaatamata huvide lahkuminekule leiavad kaitseliitlased end pidupäevadel spordiväljadel ja seda miks? Just seepärast, et malev, malevkond või ükskõik mis üksus on väljas võistlemas ja siin tahetakse näha, kuidas „omakandi poisid“ võidavad. Need „omakandi“ poiste võitude armastajad on kompanii varustaja ehk, omakeeles, „ülemkokk“, teisel on ta vooi korraldaja, ehk, omakeeles, „vanem hobusemees“ jne. jne. Tegelikus elus on need „ülemkokad“ ja „vanemad hobusemehed“ aga suurärirde omanikud, pangadirektorid, ärijuhid jne. Kuid see ei tule arvesse, võistlusväljal on nad maleva liikmed ja maleva sportlaste suurimad sõbrad.

Tundes hästi Paide staadioni tekkimise ja ehitamise peensusi pean ütlema, et Järva malev, saates oma esindajaks Paide staadioni komiteesse maleva pealiku major Karl Preisbergi, andis komiteele parima isiku, keda üldse võib soovida. Major Preisberg, kes komitees ametilt kassapidaja, on õieti juhtinud komitee finantspoliitikat, hoides ühtlasi kõrgel oma esinduslipu. Ja kui küsida, kuidas sai Paide nii ruttu endale staadioni, siis pean vastama, et Paide pole saanud harilikust korrast rutem. Kõik võttis aega, kuid staadion valmis järjekindla töö viljana jõukohaselt.

Meil on räägitud palju üleproduktioonist, kokkuhoiust ja jumal-teab milliseist tarkusist, kuid — rääkimisest on vähe. Järva maleva esindaja sõnad esimesest päevast olid: „Meie ehitame endile kohase välja, ühisel alusel.“ Kohase — see tähendab niisuguse, nagu meie Järva maakond seda vajab, Paide seepärast, et Paide on maakonna keskpunkt, kusjuures ehitatav spordiväli pidi olema eeskujuks, puhtpraktilises mõttes, tulevaste spordiväljadele Järvas. Ühisel alusel — see tingimus sidus teisi osanikke, kes ühes malevaga asusid tööle, ja nimelt: Paide linnavalitsust ja sp.-s. „Järvapoegi“. Neile organisatsioonidele oli selge maleva poolt ülesseatud tingimus „ühisel alusel“, mis tähendas: iga osanik annab 1/3 kulude summast. See pole ka sala-

du, et kaitseliidu keskus Tallinnas oma tegevusaluseks sportimisvõimaluste loomisel üheõiguslikkuse — rahades — tahab üldiselt panna maksma, kuid minu arvates ripub niisuguse õige ja hea tahte maksmapanemine enamuses kohtadelt, käesoleval juhul malevast ja ta energilisest juhust, kes oskas leida endale usaldusväärseid ja teguvõimsaid organisatsioone loovaks tööks.

Teine saladus edus oli see, et osati orienteeruda meie peaaegu alalises hädaohus — projektides. Kõik projektid on paberil head ja ilusad ja samasugused on kõik projektide juure kuuluvad kalkulatsioonid, kuid harilikult osutuvad kõik need „paberite“ andmed pärast tööde läbiviimist suuriks nullideks, sest ülekulutused tulevad ettenägematult suured. Peale selle põeme me praegu „suurushullustuse“ haigust, kui seda nii tohib öelda, spordiväljade ehitamisel. Me ei saa projektide järgi midagi korralikku alla miljoni, ei, üle kipub summa. See on haiglane nähe ja meie oludes lubamatu luksus.

Kui Järva malev nimetas oma 1/3, siis tahtis ta ka teada, kui suur on see kolmandik, lubades ainult väikesi kõikumisi. Teiseks jäeti otsekohe kõrvale kallid ekstra-nõudmised spordiplatside ehituskavast ja asuti kalkulatsioonidele, millised lõppude-lõpuks Paide staadionile võimaldasid isegi sõbraia. Ja enne kui ükski labidatäis mulda väljal kohalt oli liigutatud, teadsid kõik osanikud, et tööd kergejõustikuväljal lähevad maksma 264.000 senti. See summa oli peensusteni ära jaotatud, missuguse jaotuse järgi ka tööd tehti. Ja lõpptulemuseks oli, et kõik tööd tehti ära 257.000 sendiga.

Kui võtame arvesse šlaki, liiva, kivide ja teiste materjalide soetamis- ja veokulud, lisades saadud summale kõik teised vähemad summad, siis saame kätte kergejõustikuvälja hinnaga 4.500 kr. Sellest summast on kaitseliit Järva maleva kaudu oma auveksli 1.500 kr. suuruses summast lunastanud välja.

Tuues ette käesoleval juhul Paide staadioni tekkimise üksikasju tahtsin seda kui valmis tööd kaitseliidu teeneis ära märkida. Tegelikult on Paide staadion esimene samm sportimisvõimaluste loomises Järva maleva poolt oma piirkonnas. Tapa spordiplatsi tööd on juba kohalt nihkunud ja loodetavasti suruvad need organisatsioonid Türi, kellele kaitseliidu esindajad ammu on pakkunud oma kätt, varsti vastastikusel arusaamises oma õlad kokku uuele spordivälja ehitusele Türi. Kui Tapa ja Türi on saanud oma väljad, siis on kord Koeru, Ambla ja teiste käes. Kõik peavad saama sportimisvõimaluse ja saavadki, see on Järva maleva juhtide eesmärk, ainult veidi kannatust, kõike ei saa ühe päevaga.

Rõõmuga panen need read kirja, et näidata lugejaskonnale üldpilti spordiliikumises. Kaitseliidu juhtidele aga olgu alati pandiks teiste organisatsioonide töö ja kaasabi kohtadel, mis tagab edu, mille piire mina praegu ette ei näe.

H. V.

K.-l. Hiiu malevkonna suurpäev

Naiskodukaitse annetas malevkonnale lipu

7. september 1930. a. kujunes suurpäevaks k.-l. Hiiu malevkonnale ja kogu Hiiu saartel elutsevatele hiidlastele. Naiskodukaitse poolt anti malevkonnale üle lipp. Sel puhul oli Keina vallamaja juures paraad, lipu õnnistamine ja aktus kirikus, ühine lõunasöök kirikumõisas ja õhtul pidu seltsimajas. Pidustusist võttis osa majandusminister J. Zimmermann, rkl. H. Saar, adv. Rõuk, adv. B. Melts, Lääne maleva pealik major Reinhold, Haapsalu kriminaalkomissar V. Vau ja hulk teisi külalisi. Aktusel viibis üle 1500 inimese. Pidustused õnnestusid ilusa ilma tõttu suurepäraselt.

Kell 12 päeval rivistas instruktor H. Hennoch Keina vallamaja juures malevkonna paraadi.

Paraadi võttis vastu vabariigi valitsuse esindajana majandusminister J. Zimmermann. Kärda tuletõrje orkester mängis piduliku marsi.

Järgnes lipu õnnistamine Keina õpetaja ja preester Kaev'u poolt.

Õnnistatud lipu varda löid naelu vabariigi valitsuse nimel minister J. Zimmermann, k.-l. peastaabi poolt adv. Rõuk, Hiiu naiskodukaitse poolt Keina naiskodukaitse jaoskonna esinaine pr. Pihlakas, Lääne maleva nimel major A. Reinhold, Haapsalu malevkonna nimel sama malevkonna pealik V. Vau ja Risti malevkonna nimel pealik B. Melts.

Peale selle anti lipp majandusministri poolt üle malevkonna pealikule, kes töötas lippu kõrgel ja au sees hoida, kuna kogu malevkond on nagu üks mees valmis teda kaitsma.

Orkester mängis „Eestimaa, mu isamaa“, mida kogu malevkond rõkkavalt kaasa laulis. Silmapilk oli meelilüendav.

Lipp kanti marsihelide saatel malevkonna eest läbi. Järgnes paraadimarss orkestrihelide saatel vabariigi valitsuse esindaja ja teiste külaliste eest mööda, kes olid võtnud aset postkontori esisel.

Kell 14 algas Keina kirikus aktus, mille avas malevk. pealik A. Laius. Ruumikas kirik oli rohelistega ehitud; avanes ilus vaade: kahele poole kõnetooli olid paigutatud lipud — paremale malevkonna lipp ja vasakule riigilipp. Mehiselt seisis lippude auvahid paljastatud mõõkadega.

Rahvast kogunes kirikusse murruna.

Elavate kiiduavalduste saatel asus kõnetoolile majandusminister J. Zimmermann, kes oma kõnes mainis kaitseliidu ülesandeist ja tähtsusest riigikaitse elus.

Malevkonna tegevusest ja arengust kõneles prop.-plk. E. Piik, millele järgnesid kõned adv. Rõugult, rkl. Saarelt, adv. B. Meltsilt, maleva pealikult major A. Reinholdilt, kes oma kõnes mäletas langenud kangelasi, mispeale orkestrihelide saatel lauldi koraali „Ligemal, Jumal, sull!“

Meeldivate ja südamlike sõnadega tervitas Lääne naiskodukaitse ringkonna nimel prl. Vaus.

Tervitusi töid ka mitmed omavalitsuste ja kohalike organisatsioonide esindajad.

Tervitustelegramme oli saabunud suur hulk: Kaitseministri, kaitseministri abilt, kindral Põdderilt, k.-l. ülemalt, pr. Tõrvand-Tellmannilt, pr. Raamotilt, endiselt maleva pealikult kapt. V. Väedenilt, endiselt malevkonna pealikult — kes ühtlasi ka on malevkonna asutaja — E. Johansonilt, endiselt Lääne ringkonna naiskodukaitse esinaisal ja teiste malevate pealikult.

Aktus lõppes isamaahümniga, millele kirikutäis rahvast vaimustatult kaasa laulis.

Kell 16 oli ühine koosviibimine kutsutud külalisile ja malevlastele. Lauas võttis sõna hr. minister Zimmermann, kes tänas kohapealseid tegelasi lahke ja südamliku vastuvõtu eest, eriti naiskodukaitset, kes nägi niipalju vaeva pidustuste korraldamises, külaliste ja meeskonna eest hoolitsemises, eesotsas esinaine pr. Pihlaka ja prl. Breveriga.

Lauas anti naiskodukaitse esindaja pr. Pihlaka poolt hr. minister Zimmermannile päeva mälestuseks kink, ütle mata kaunis malevkonna lipp miniatüüris, mille hr. minister südamlikult tänades vastu võttis.

Peale seda kõnelesid veel hrd. Saar ja Piik, toonitades kaitseliidu ja rahva koostöö tähtsust kodukaitisel. Lasti elada külalisi. Koosviibimine lõppes ülevas meeleolus.

Õhtul oli pidu kohalikus seltsimajas, kus kanti ette näidend „Toomapäev“. Saal oli viimse platsini välja müüdnud. Ettekanne õnnestus suurepäraselt ja sai kiiduavalduste osaliseks.

Pärast pidu heideti pisut puhkama. Hommikul saatsid kohalikud tegelased külalised lillede ja südamlike õnnesoovidega, öeldes tänusõnu, teele.

Kogu pidustus möödus kordamineku tähe all.

—noh.

HIIU MALEVKONNA LIPU ÕNNISTAMINE.

Ees malevkonna pealik A. Laius. Kattes lippu hoiab Keina esinaine pr. Pihlakas.

DILTE

MUISTSEST EESTI ELUST

Kubjas, ega sa haiget saanud?

Pärastine kuulus kubjas, Hütü Pietre, heitis endise Misso-Põõni küla keldriauku magama (Misso ja Põõni küla hävitati, tehti Misso mõisa asemele) ja ütles kändjaile-teomehile: „Kui näete härrat tulevat, siis äratage mu üles!“ Niipea, kui mees jäi täiesti magama, tuli ka härra ise mõisast nurmele ja küsis: „Kus kubjas on?“ Mõni ütles: „Ei ma tea,“ mõni hünke-hänke aga ütles teisiti, kuni härrake juba sai pahaseks, ühe poisikesetaolise noormehe rinnust kinni võttis ja ütles: „Sina, lontrus, pead mulle ütleva, kus kubjas on.“ Noormees, kes selsamal hommikul kupja kõveraotsalise kepiga õige palava pruukosti oli saanud, kostis härrale käega näidates: „Näete, härra, kubjas seal keldrihauas magab.“ Vaevalt oli noormees oma ütelsega valmis saanud, kui härra nagu lõvi kupja poole hakkas jooksuma. Juure saades kargas ta talle nagu lojus kallale ja rõhus põlviga rinnaluid vastu, kuna sealjuures ise hambaid kiristas ja vandus: „Sina, sunniku nahk, sina, kuradi lorupea, heidad mul metsa magama. Sina, sina, sina, sina.“ Iga „sinaga“ tõmbas ta talle kepiga hoobi kühma mööda ja virutas ka mõnikord saapaninaga mehikesele jalge vahele — kuna kupjake kõõtsas-kõõsis seistes, nagu vihmavalingu käes, nuttes armu palus, töotades, et ta enam kunagi nii ei tee. Teolised, kes kahekordse rutuga tööd tegid, itsitasid salamahti heameelelist naeru, et nende verivaenlane ka kord saab tampida.

Kui härra kupja peksmisest koguni väsinult lõõrutades mõisa tagasi läks, tuli ka kubjas igatühe teomehe käest üksikult järgi küsima ja kärkima: „Miks sa mind üles ei ajanud?“ Igaühel oli tuttav ja ka õige vaHANDAMINE: ma ei näinud, kui ta tuli. Viimati läks ta noormehe juure ja ütles: „Miks sa ütlesid härrale, et ma keldrihauas olin?“ Noormees kostis: „Oo, või nii, siis lasku ma härral end niisama parkida, kui sul hommikul? Kubjas, ega sa haiget saanud? Nii ütled ja arvad sa ise alati, kui me pärast parkimist oma seljavalu üle kaebame.“ Noormees oleks veel paljugi edasi pajatanud, aga kubjas virutas talle kepiga üle kühma ja ütles: „Ah, sa kuradi koer, kas sa künnad selgemini!“

Ka julgemeeliline noormees pidi vaikima ja süü eest kandma kepihoopi, mida küll teise mõttega tõmmati.

(Vastseliina — J. Sandra — Katri Põld (1906.))

Võiolud.

Kui vanasti talumaa metsad seisma pandi, siis lubas mõisnik ainult „kinnipandud“ metsa alla karjaga käima talupoegi, kes talle talu pealt kümme naela võid maksuks viisid. Aga või maksmine ja kättesaamine tegi mõlemate vahele palju pahandust. Talupojal oli väga vähe piimalehmi, nii et kümnet naela võid kuidagi ei jõudnud korjata. Pealegi veel seal, kus paljalt kahe lehma kohta kaheksa, kümme hinge peret oli. Oli ka neidki talumehi, kel üksainus lehma-luuke piima andis. Misso vallas, Kure külas elas kaheksa taalri talumees, kel küll hobusekont, paar lammast ja paar porsast ületalve hoida oli, aga mitte ühtainustki lehma. Lehma asemel pidas ta kitse, keda ta lüpsis ja kellelt suve ajal sai supivalgust. Vaene mees läks lehmapiimust kaebama mõisahärrale, kes talle ka lehma laenas ja pärastpoole ta ka kupjaks nimetas. Mehe nimi oli Pietre Hütt ehk Hütü Pietre, kes härrale oma „köva sõna“ pärast meeltemööda oli ja igakord kolmandaks sõnaks „saatlanõ“ ja „kurat“ tarvitas. — Et rahvas karjarikkuse poolest kehval järjel seisis, jättis mõisavalitsus kümnenaelalise võimaksu nõudmise maha ja seadis selle asemele maksuks kakskümmend kubu õlgi, mida rahvas reega mõisa viies „võiolgedeks“ kutsus. Nende „võiolgede“ tõttu võis siis talumees kinnipandud metsa all karjaga käia.

Peale selle oli rahval maa suuruse järgi veel „kohtukott“, „kanepilõivud“, „kanad ja munad“ iseäraliseks mõisamaksuks, millest ma vististi juba pikemalt olen kirjutanud.

(Vastseliina — J. Sandra — Katri Põld, Misso vallas, Kure külas — 1906. a.)

Kahe sandi kingitus.

Vanasti oli mõisahärradel kõigil üks ja seesama süda nende peale, kes talurahvast nimetasid inimesteks, kellel ka õigus on oma elu ja vara üle. Kui nende mõrtsukate ja söödikute seas mõni inimlikum valitseja ka juhtus olemagi, kes vaeste orjade eest mõne sõna julges ütelda, oli see täiesti teiste viha all. Kõige enam viha ja põlguse all olid sakste meelest sandid. Nad ei võinud sandi varjugi näha.

Ükskord oli ometi kahel sandil seesugune aru peas, et õkva härra kööki armuandeid läksid paluma. Kui härra neid köögist välja nägi minevat, ütles ta neile

järele hõigates: „Minge välja ja oodake seal veidike! Ma kingin ka teile midagi.“ Et härra nii armuliselt ja pehmelt neile järele hõikas, arvasid mehikesed, et ta neile midagi kingib ka. Nad jäid ka välja ootama, panid kübarakesed kepi otsa. Tüki aja pärast ilmus härra oma armuga santide ette, kutsar ühes, kes hoidis armu oma käes ja härra käsu peale neile mõlemale seda hakkas kinkima. Härra näitamise peale tõmbas kutsar tugevama sandi enne maha ja hakkas tööle. Härra hõikas: „Andma sellele õige tublisti. See on see ninamees. Lugema talle kolmkümmend viis.“ See sai oma osa kätte. Teine, üks puruvana, hall, jõuetu mehike, heitis enda põlvili härra ette ja palus teda mitte peksa. Tema ei jõudvat peksu enam välja kannatada, olevat juba kaheksakümmendviis aastat vana. Härra kostis kutsarile kurjalt ka selle palumise peale: „Anna talle kümme lööki vähem — aga valusalt, et nad, raiped, teist korda enam mõisa ei tulema.“ Kutsar täitnud us tavalt käsu.

Oli vanameheke oma kaksikümmendviis kibedat kätte saanud, ei tulnud ta enam maast üleski. Kui härra vihaseks peksetava ümber patseeris, ütles ta kutsarile: „Viska ta, raibe, siit mõisahoovi pealt välja!“ Kutsar kummardus maha, et kaeda, kas vanamees veel hingab. Kui ta pea üles tõstis, ütles ta härrale: „Härra, ei hinga enam. Vanamehele on liig palju saanud.“ Härra keeras enda ühe kontsa peal ümber ja ütles teisele sandile: „Kandma oma raibe siit! Mõistma?“ Suure nutuga võttis teine, pooltapetud sant, oma elutu seltsilise sülle ja viis mõisa muru pealt ära.

Nii kõneles mu vanaisa, kes neid sante mõlemaid tundis, nutuste silmadega. Ehk tige härra selle vanamehe küll avalikult ära tappis, ei kuulutanud seda keegi kuski. Hirmus mõrtsuk oli aus mees veel pealegi.

(Vastseliina — J. Sandra, Kristjan Ilves
Orava vald, Tegova mõisa (1905).)

Toimetusele saadetud kirjandus

E. Muuk ja M. Tedre: Lühike Eesti keeleõpetus II. Tuletus- ja lauseõpetus. 192 lhk., hind 2 kr. Eesti Kirjanduse Seltsi kirjastus. — Raamat on määratud küll õpperaamatuks keskkoolidele, kuid pakkudes eestikeelse põhjalikuma ja praegusi õigekeelsuse nõudeid rahuldava tuletus- ja lauseõpetuse aitab ta eesti õigekeelsust omandada ka väljaspool kooli, kus just eriti vajatakse lauseõpetuse alal kindlaimaid juhiseid. Töö käsitleb sõnade tuletamist, liitmist, lihtlauset ja ta liikmeid, lihtlauset, sõnade järjekorda ja kirjavahemärkide tarvitamist. Lisaks hulk harjutusi.

Zygmunt Krasiński: Irydion. Poola keelest tõlkinud August Alle. Eesti Kirjanduse Seltsi kirjastus.

Poola rikkalikku ja omapärast kirjandust on eesti lugejale vähe tutvustatud, kuna vähe leidub tõlkijaid sellest keelest. Krasiński „Irydioniga“ on antud aga poola kirjanduse üks silmahakkavam teos, mis teiste omaaegsete seas püsib teedmärkiva tähisena. Poola romantilise luule alusammaste kolmik — Mickiewicz, Slowacki, Krasiński — iseloomustub erakordse isamaa-armastuse hingelõomaga. Neist kolmest erineb järsu nurga all Krasiński: rahvusliku viha ja kättemaksu asemel, mis oli kaaslaste hingestajaks, kuulutas Krasiński muud: rahvas peab kasvama vaimliselt ja võitma

vaimlise üleolekuga. Orjastatud Poolale oli see uueks evangeeliumiks, mis on kannud ka röömsat vilja. „Irydionis“ avaldab Krasiński sümboolselt oma rahva teesuuna läbi aegade, kuigi sündmustik iseenesest on viidud esimese kristluse aegsesse Roomasse. Idee kehastaja on kangelaslik võitleja Irydion, kes on tõusnud oma südames rõhuva ja prasleva Rooma vastu ning kõigi abinõudega arendab võitlust võiduks. Sel pineval ja suurelennulisel võitlusretkel toimub murrang, kus kättemaks hukub, kus terasene põueoda moondub, kus hakkab koitma uus vaim inimeste ja rahvaste vahelkordades. Irydioni suur lend ei avaldu mitte suurekaareliselt liigutis, vaid just suure sisemise jõus, tema suur lend mõjub meie praeguses argipäevsuses otse pühapäevselt.

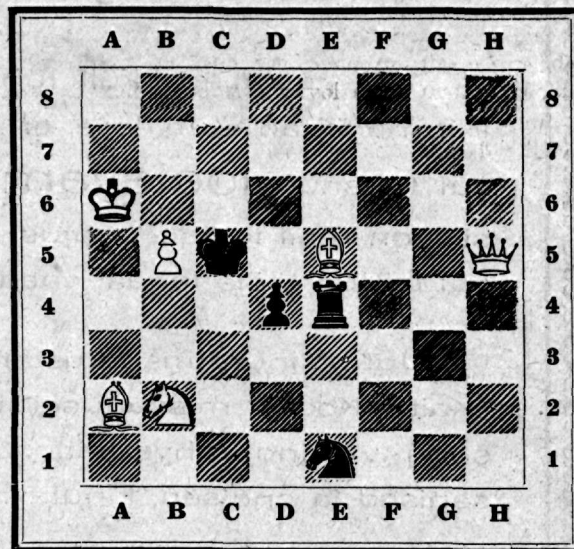
Toimetaja A. Burmeister.

Ülesanne nr. 107.

Kokku seadnud A. Abel (Tallinnas).

„Kaitse Kodu!“ originaal.

Mustad.

Valged.

Valged: Ka6, Lh5, Oa2 ja e5, Rb2, Eb5.

Mustad: Kc5, Ve4, Re1, Ed4.

Valged algavad ja annavad matt kahe sammuga.

Dr. O. Blumenthali ülesande nr. 105 lahendus.

1. Lc7—g7, Kb6:a5,
2. Lg7—a7 annab matt.

R. Baltini ülesande nr. 106 lahendus.

1. Le8—a4 ja
2. L, W resp. R annab matt.

Õiged lahendused ülesannetele nr. nr. 105 ja 106 saatsid: prof. Th. Lemba, Gunnar Friedemann ja Evald Karp (Tallinnast), stud. jur. V. Pezold (Tartust).

5 AASTAT

„Kaitse Kodu“ esimese numbri ilmumisest saab täis 15. oktoobril s. a. Sel puhul ilmub „Kaitse Kodul“ juubelinumber mitmevärviliste kaantega ja mitmekesise ning huvirohke sisuga.

Viis aastat on küll lühikene aeg juubeldamiseks, kuid kui me võtame arvesse, et „Kaitse Kodul“ on selle aja jooksul tõusnud loetavamaks ajakirjaks Eestis, siis on meil küllalt põhjusi selleks, et sellegi viie aasta jooksul tehtud tööle tagasi vaadata.

Juubelinumbris jutustame meie lugejaile, kuidas tehakse „Kaitse Kodul“, missuguseid teid ja töid kaudu sünnib trükitud sõna viimine rahva kätte. Kõik „Kaitse Kodul“ toimetajad, senised ja endised, kirjutavad selles numbris.

Sisuks on hulk huvitavaid artikleid, palju pilte.

Ligi 100 lehekülge.

Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisuse trükikoda, Pikk t. 2. 1930.